

földmivelési miniszteriumban osztálytanácsos volt, később Minist. Tanácsosi rangot nyert s hogy ennyi teendőnek megfelelhessen, csakis rendkívüli tevékenységgel párosult szakavatottsága teszi arra képessé.

Különösen hasznos tevékenységet fejtett ki 1877-ben a párisi kiállításon, hol mint kormánybiztos, majd nem másfélévig elismerésre méltó módon töltötte be fontos hivatását.

A jelen országgyűlés már a negyedik, melyen mint képviselő részt vesz. Tagja a pénzügyi bizottságnak s mint ilyen, nem egyszer sikeresen fungált a házban mint előadó.

J ó k a i M ó r.

Az ország legelső írója ....

Nem olyan ember, a kire ezt nagyításból mondják, vagy a ki ezt másoktól erőszakolja ki; hanem olyan, a ki nem győz menekülni az elismerés, a hódolat, a szeretet, a ragaszkodás mindazon jelei elől, melyek mind csak abból a tudatból erednek, hogy ő az ország legelső írója ....

Mikor a szegedi ünnepek alkalmával meglátták a vasuton, Szeged város egyik főtisztviselője oda sietett hozzá s azt mondta neki: Üdvözöljük egyik fejedelmi vendégünket.

Igy becsüli Jókai Mórt a magyar ember.

És én most arra vegyek bátorságot, hogy magyar a olvasó közönségnek magyarázni kezdjem: ki az a Jókai Mór? Elmondjam, hol született, hol nevelkedett, ki volt apja, anyja, hol járt iskolába, milyen a predikátuma, mit irt és mennyit s ezért micsoda kitüntetések érték?

Hej! ha én azt tudnám, hogy ezeket még a magyar közönségnek hosszan, terjengősen, részletesen magyarázni kell; ha azt tudnám, hogy van még könyvlátott, meglett kora magyar ember, a ki mindezt még nem tudja: hát akkor — akkor nem irnék még csak igazában semmit, hanem lecsapnám a tollamat, s néznék oly kenyér után, a mely nem kergeti az emberi hálátlanság tudatától oly könnyörtelenül az emberek arczába a vért, mint kergetné az, ha Jókai pályáját a magyar közönség előtt még ismertetni kellene.

De hát nem kell. Azon ritka emberek egyike ő, a ki Magyarországon, negyven év óta szakadatlan közszolgálatban van. Negyven év óta és szakadatlan? Tehát Bach alatt is, Schmerling alatt is, a provisorium alatt is? Ugy van biz az, akkor is. Csakhogy a közszolgálat, a mit Jókai végzett, nem a hivatalokban folyt le, hanem irodalmi téren. S ha a katonának a háborus éveket duplán szokták számítani, Jókainak a Bach és Schmerling alatti háborus időt bizonyára szintén dupla krétával számíthatták volna. S mert ő a közszolgálatba soha, egyetlen pillanatra sem fáradt bele; mert a közönségnek barátja és biztatója, vigasztalója és mulattatója, oktatója és vezetője volt negyven év óta szakadatlanul; mert nem telt el egy év, hogy Jókai az irodalom és a haza szolgálatában végzett napi teendőin kívül igazi műremekek-

kel ne gazdagította volna irodalmunk kincstárát, a melyek arra a külföld előtt is fényt vetettek: hát azért mondom én, hogy nincs magyar ember, a ki előtt még magyarázni kellene, hogy ki az a Jókai Mór...

S nem pusztán mint író nevezetes Jókai Mór, hanem nevezetesek azok a szolgálatok is, melyeket mint hazafi hazájának, mint pártférfi, pártjának tett. Ha az irói borostyánt mind letépnék fejről, (pedig ellenkezőleg, minden év és minden nap gazdagítja azt): hát akkor is rajt maradna azon a polgári érdemek cserkoszorúja, a melyet a minden időben jól teljesített kötelességgel a nemzet legelső sorában érdemelt ki.

A nemzeti szabadelvűség diadalához hozzá van fűzve Jókai neve. Mikor az 1848-ki francia forradalom hírére megmozdult Bécs is, s a magyar főváros ifjúsága is hallatni kívánta szavát és siettetni az események fejlődését: 1848. márczius 15-én, azok között, a kik a sajtószabadságot kikiáltották s velős rövidséggel az egész világnak oda kiáltották, hogy »mit kíván a magyar nemzet«, ott volt az akkor 23 éves

Jókai Mór.

Jókai Móricz is, ki a törvény előtti egyenlőség e nagy napján, a mely minden kiváltság ledőltenek volt előhirdetője, elhagyta neve végéről a nemesi ypsilont s azóta nevét mind máig i-vel írja. Az 1848-ki nagy napok küzdelmeiben mindvégig részt vett; a józan mérséklet, de a haza jogaihoz való föltétlen ragaszkodás politikáját hirdetvén akkor is. Lapot szerkesztett, mely a túlzókkal szemben azt követelte, hogy az ország egy lépéssel se menjen önvédelmében oly térre, a hol a jogos európai érdekek a magyar önállóságot a közrend ellenének vagy veszedelmének tekinthetnék. De azért e lap — az 1848-ki Esti Lapok — mindenben szorosán ragaszkodott a haza törvényes jogaihoz. Az önvédelmi harcz leveretése után sok, vádolt és üldözött jó hazafi a törvényszék előtt enyhítésül hivatkozott arra, hogy ő az Esti Lapok dolgozó-

társa volt, azt remélvén, hogy ezt az önkény emberei érdemül fogják betudni. Akkor mondta a főtörvényszék egyik bírása a következőket:

— Ha legalább olvasták volna az urak azt a lapot, a melynek azt állítják, hogy dolgozótársai voltak, akkor nem mernék elárulni előttünk ez újabb vétkeket....

Ez az újabb vétek mutatja, hogy Jókai 1848-ki mérsékeltisége olyan volt, melyre büszkén tekinthet vissza, mint hazája iránt teljesített nehéz kötelességre.

És a nehéz kötelességek teljesítésétől azóta sem hátrált meg ő egy perczre sem. A leveretés idején oly perczben vette föl a tollat, a midőn legtöbben még gondolni sem mertek arra. »Sajó« novelláira ki emlékszik ma már? A »véres napok« című gyűjteményben e név alatt, költői mesék mögé rejtve, kezdé hirdetni azt, a mire akkor vajmi szükség volt, a hazában való remény. És folytatta ezt hosszú éveken keresztül, szakadatlanul. Nem volt az irodalmi munkásságnak neme, a melyben ő tollát föl ne vette volna: regény, dráma, elbeszélés, költemény mind látta őt s eszköz volt lángszellemének a hazaszeretet hirdetésére. Szerkesztett politikai lapot, élelclapot, néplapot; irt történetet, gyermekkönyveket, adomagyűjteményeket, ifjusági iratokat: s mind-ebben, az első betűtől az utolsóig, a hazához való nemes és feláldozó szeretet melege vonult végig, az a meleg, a melyet nem lehet utánozni, eltanulni, de a mely ellenállhatatlanul hódít, elbűvöl s meggyőz.

A minap, egy drága halott koporsójánál, fölemlítettem azt a nem eléggé méltányolt jelenséget, hogy a mai fiatal generatio, mely elvégre a leghazafiatlanabb időszakban növelkedett, s melynek az iskolában nem volt szabad tanítani ugyszólva még apái nyelvét se, egyetlen egy jelentéktelen tényezőjében sem ingott meg a hazájához való ragaszkodás érzelmeiben. Ha rágondolok a kedélyi fejlődésre, mely magamban és sok kortársamban végbement, ki kell mondanom, hogy ebben nagy, nagy érdeme a Jókai egyéniségének volt. A mit az iskolában ki nem mondtak, a miről az életben hallgattak, a mire a családban is csak félve, fájón gondoltak: azt ő mind el merte s el tudta mondani, úgy, hogy mindenki megértette, megtanulta s a hatalom még se sujthatta. Az ifjú kedélyeken és a női sziveken az ötvenes és hatvanas években a Jókai bűvölő szava uralkodott. Ez a szó adta meg társadalomnak ésközszellemnek azt az emelő, magasztos, elérhetetlen öszhangot, melynek köszönhetőek a nagy nemzeti sikerek, kitartásunk, lelkesedésünk, s diadalunk.

S nem hátrált a kötelességben az alkotmányos idők bekövetkezése után sem. Mindjárt az 1861-ki országgyűlésen képviselővé választotta a siklósi (baranyamegyei) kerület s ezt képviselte az 1865—8-ki országgyűlésen is. Az elsőn a határozati, a másodikon a balközépi párt hive és vezértolla volt. A balközép hive maradt az 1869—72-ki országgyűlésen, melyen Pest terézvárosi kerületet, az 1872—75-kin, melyen Baranyamegye dárdai kerületét képviselte. A fusio ez országgyűlési időszak végén az ország két nagy pártja közt bekövetkező, Jókai hiven követte vezérét és barátját Tisza Kálmánt az új pártba. . . S azóta annak tagja. És az érdemek, melyeket ebben szerzett, azok még várják történetírójukat. S meg fogják érdemelni tőle a legteljesebb elismerést, sőt a

legföltétlenebb dicsőítést. Pártjának oly tagja volt Jókai, ki a genialitást, a lángelmét, a köznapin tulemelkedő egyéniséget nem a kötelességek lanyha felfogására, nem maga számára kivételes állás követelésére, hanem a leglelkiismeretesebb, önfeláldozó, meggyőződés és megfontolás által szilárdított munkásságra használta fel. A mit hazafias elhatározása e párt érdekében jónak és üdvösnek láttatott, nem habozott a mellett soha, egy perczre se, egész egyéniségét a latba vetni. Némelykor legjobb barátai, a hozzá legközelebb állók, szinte bizonyos megdöbbenéssel nézték, hogy költői egyénisége, ez a mélyen érző, minden támadásra fogékony, minden sérelmet fájlaló kedély, hogy dobja oda magát a legviharzóbb véleményharczok hullámai közé; hogy provokálja maga ellen azokat; hogy küzd meg velök; hogy diadalmaskodik felettök; s mily öntudatos nyugalommal szenved el azt a gyűlöletet, a mit e szereplés földéz. »Roszabb lenne az én népszerűségem a fősvény ládába zárt kincsénél, a mely mellett éhen halnak azok, a kiket szeret,« mondta egyszer e sorok írójának, ha elszántságom nem lenne, kellő pillanatban, ha a haza érdeke úgy kívánja, a levegőbe szórni ezt a népszerűséget.« S ennek daczára, ez a népszerűség egyre nagyobb, egyre általánosabb mértékben keresi föl. Azok is, a kik véleményharczaik első hevében a tiszteletlenség követ emelik ellene, a másik perczben megszegyenülve teszik azt le s beállnak magasztalói közé. Mikor engem sorsom Jókai mellé hozott, népszerűsége még tünetésekben nyilvánult; ma a hódoló tisztelet oly nemes elismerésében testesül az meg, minőben ez a nemzet csak legkiválóbb fiait részesíti. Pár évvel ezelőtt, mint egy kormánypárti néplap szerkesztőjéhez, egy levél érkezett hozzám Jókai Mór felföldi utjáról. A levél alá Magyarország egyik legrégebbi főrangu családjának egy ifju tagja volt írva. E levélből irtam ki magamnak a következő szavakat: »A látványban, a mint az egyszerű költő elé csoportosan tolulnak e vidék kitünőségei; nagy birtokok tulajdonosai, nagy nevek örökösei, nagy hivatalok viselői, nagybefolyásu urak; s mint dédelgetik, tenyerükön hordozzák, megtisztelik: abban több nyilvánul egy író népszerűsége elismerésénél; abban az az egész diadal jelentkezik, melyet korunkban a szellem genialitása minden téren biztosított magának, s mely demokratikus fönségét Magyarországon először e férfiu ünnepeltetésében érvényesíti.« Ovezze is e szeretet, ez elismerés mentül tovább. Környezze nemzetének tisztelete, honfitársainak ragaszkodása.

Megérdemli mint hazafi, meg mint író, s meg — mint ember. Elöttem egy róla irt régebbi jellemrajz. Oly név van aláírva, mely azóta sok bántó nyilat menesztett ellene, s sok méltatlan támadásban részesítette. S e jellemrajz így végződik: »Jókai arany tollánál csak arany s zive az értékesebb. E sziv nemességét e sorok írója is érezte, s becsülni megtanulta. A legnagyobb író — a legjobb ember is.« Idézek, nem hizelgek. »Elérzékenyedve teszem le e tollat« s az ügy igazságában vetett hitemet, a mely mellett küzdünk, nem kis mértékben szilárdítja az, hogy ily férfiu oldalán küzdünk.

Visi Imre.